

А.С. МАКАРЕНКО (1888—1939)**Деякі висновки з мого педагогічного досвіду**

В єдиному педагогічному колективі не треба гнатися за тим, щоб блиснути своїми власними досягненнями, треба ганятися за тим, щоб показати досягнення цілого колективу, тоді і вас будуть любити. Таку роль я саме і намагався змалювати і не хотів вип'ячувати окремого педагога, тому що я хотів писати про колектив і про вплив колективу.

Запитання: *“На вашу думку, як треба побудувати курс педагогіки, щоб озброїти студентів — майбутніх вчителів — необхідними знаннями?”*

Дорогі товариші, не думав над цим і зараз швидко не зумію обміркувати. Але над деякими окремими питаннями думав.

Я наприклад, вважаю, що у нас в педагогічних інститутах треба дещо додати для того, щоб виховна робота вчителя була все ж таки підготовлена у вузі. Так, наприклад, я би ввів у вас як неодмінний предмет постановку голосу. Запросив би хорошого артиста, і він поставив би всім голос. Без постановки голосу дуже важко, адже це інструмент нашої роботи, треба його відгострити...

Ви чудово знаєте, чим підтримується дисципліна в класі. Можна послати дуже бойового, дуже “лютого” педагога в клас; він ввійде і скаже: “Тихше, не кричіть!” Але з нього будуть реготатися. А можна послати в клас найніжнішу істоту, яка майже не має жодної влади, яка так скаже: “Іванов, сядь на місце”, — що й він сяде, і всі інші сядуть, задоволені тим, що помітили Іванова, а не його.

Крім того, я ввів би ще такі практичні заняття в педагогічному інституті. Ось група. Вас 25 чоловік. Ви збираєтесь, сідаєте десь біля стінки. Один з вас сідає у директорське крісло, а інший зображує винуватого учня, який обвинувачується в тому, що збрехав. Будь ласка, розмовляйте з ним, а ми будемо дивитися, як ви будете з ним розмовляти. Це дуже цікава справа, тому що товариші обговорять, як він розмовляє. Тільки таким шляхом можна навчитися розмовляти, а з батьками теж треба вчитися розмовляти.

Педагогічна майстерність може бути доведена до великої досконалості майже до ступеня техніки. В це я вірю і всім своїм життям шукав доказів цієї віри. Я наполягаю на тому, що питання виховання, методичу виховання не можна обмежувати питаннями викладання, тим більше не можна, що виховний процес відбувається не тільки в класі, а буквально на кожному квадратному метрі нашої землі. І треба, щоб педагогіка опанувала і засоби

впливу, який був би таким універсальним і могутнім, що коли наш вихованець натрапить на будь-які шкідливі впливи, навіть найсильніші, вони б нівелювались і ліквідувались нашим впливом. Значить, ні в якому разі не можна уявити, що ця виховна робота можлива тільки в класі. Виховна робота керує всім життям учня.

Друже, на чому я наполягаю, — я прихильник активного виховання, тобто хочу виховати людину певних якостей і все роблю, весь інтелект, усі зусилля свої спрямовую на те, щоб досягти цієї мети. Я повинен знайти засоби, щоб цього досягти, і завжди повинен бачити перед собою мету, повинен бачити той вірець, ідеал, до якого прагну. Не турбуйтеся, що “особа зашиплала”, нехай пищить, але я буду добиватися своєї мети. Це зовсім не значить, що я прихильник страждань, навпаки, я переконаний, що багато недоліків, особливо дисципліни, тону і стилю, є саме через те, що ми не надаємо значення дуже важливій обставині. З безпритульними цю обставину я бачив краще: це зіпсовані дитячі нерви. Я гадав — цей дезорганізатор, цей злодій, ледадар, а здебільшого це просто діти з пошарпаними нервами. Вони кожне ваше слово, кожний рух зустрічають з опором, у них і нерви болять, коли ви підходите. Іноді найхитромудріші наші педагогічні вимисли є для них шарпанням нервів.

Кажуть: дитина повинна після уроку покричати (у вас у школі цього немає), іноді їй хочеться побити шибки, кажуть: натура дитини цього вимагає. Гадають, що для того, щоб дитина не біла шибок, треба відвернути увагу чимсь, подразнювати її нерви треба в іншому напрямі, щоб вона співала, танцювала, або радіо завести. Я бувало в багатьох школах, у мене затартовані нерви, як троси, і от, коли я заходжу у таку галасливу школу, у мене починається нервовий тик. Але ж діти протягом десяти років перебувають у школі.

Та ми повинні бути “педагогічні” і своїх почуттів не виявляти. У нас іноді тільки губи тремтять, ночами не спимо, або це роздратування, що наросло, виливаємо вдома на близьких. Було навіть таке глибоке переконання, що робота вчителя — нервова робота і вчитель повинен бути неодмінно неврастеніком.

Я над цим замислювався дуже давно. І потім побачив яке добро — повний порядок: ніякого крику, ніякої біганини. Хочеш побігати — он у дворі майданчик, а якщо хочете кричати — не кричіть! Треба поберегти і нас, адже ми, вчителі, — державна цінність, і нас, діти, поберезити.